

Varbergs Fornminnesförenings
Verksamhetsberättelse
för år 2005

STYRELSEN HAR UNDER 2005 BESTÅTT AV:

ORDFÖRANDE: ANDERS NYLÉN
SEKRETERARE: MAUD ENQVIST
KASSÖR: MARITA BENGTTSSON
LEDAMÖTER: BENGT MELLGREN
 GÖRAN BENGTTSSON (VDI)
 BRITT-MARIE CARLSTEDT
 GUNNAR CARLSTEDT
 JARL-ERIK GUSTAVSSON

SUPPLEANTER: LENA BERGLUND
 GÖRAN BENGTTSSON (VBG)

ÖVRIGA FUNKTIONÄRER:

VALBEREDNING: BENGT BENGTTSSON
 OVE JOHANSSON
REVISORER: INGELA ANDERSSON
 KURT ANDERSSON
SUPPL. REVISOR: SUSANNE STÅHLBERG

Föreningen har under det gångna året haft 6 st styrelsemöten samt 1 årsmöte.

Aktiviteterna under året har bestått av bl a föreläsningar, kulturminnesvandringar, resor, utgrävningar och inventering.

Nytt för året var en helt ny, uppdaterad hemsida utlagd på egen domän med namnet www.varbergs-forminnesforening.se

Verksamhetsåret inleddes med flera inventeringstillfällen av ett område, Åsen, norr om Ringhals i Värö socken. Området innefattar bl. a. ett känt gravfält och spridda gravar från huvudsakligen brons- och järnålder. Inventeringen

gav helt nya, okända gravanläggningar i dess norra del.

Syftet med inventeringen och de studier som följde, var att få en helhetsbild av denna plats inför en framtida utgrävning av en av dess gravar. Denna anläggning som är en gravhög är belägen utmed en mindre tillfartsväg som har förstört högen till stora delar

och är nästan helt schaktad in i högens centrala del. Brända ben kan ses i kantväggen vilket vittnar om ev. förstörda sekundärbegravningar i högens utkant.

Vår intention var att under året få till stånd en utgrävning men andra undersökningar kom emellan - men mer om detta längre fram i verksamhetsberättelsen.

Vår första föreläsning för året handlade om hur man genom isotopbestämningar av människoben från stenåldern, kan utröna dels var människor är födda och dels hur de förflyttat sig under sin levnad. Föreläsningen genomfördes i april månad av Karl-Göran Sjögren från Göteborgs Universitet.

Årsmötet genomfördes i sedvanlig ordning. Till ny ordförande valdes Anders Nylén eftersom vår förra, Lars Arvidsson valde att avgå. Kaffe och fralla serverades efter förhandlingarna.

Föreningen firade sitt 10-årsjubileum detta år och vid årsmötet visade Jarl-Erik Gustavsson upp filmer som han spelat in vid föreningens olika aktiviteter under årens lopp.

Jarl-Erik Gustavsson bistod även med en uppvisning i maj månad, av den kastmaskin som han byggt upp från gamla förebilder. Kastmaskinen är uppställd i Lunnagård, Gunnarp och vattenfyllda ballonger skickades upp i skyn till åskådarnas jubel. Kaffe serverades.

I maj deltog föreningen i Studieförbundets familjearrangemang "NATURKRAFT" vid Naturcentrum på Getterön. Som vanligt ansvarade Göran Bengtsson (Varberg) för flintknackning och uppvisning av de föremål han tillverkat samt bistod allmänheten med svar på vad för slags

forntidens och föremål de tagit med sig och hur gamla de kunde vara.

Nytt för i år var tjärbränning med äldre teknik, som gjordes av Anders Nylén och Göran Bengtsson (Veddige). Utvald tjärved av tall torrdestillerades med eld i en tunna och utkom, till allas röktråde och förvånade ögon, tjära!. Inte så värst mycket men ändå – det fungerade! Och en hel säck utmärkt grillkol blev det som restprodukt!

I maj gjorde en 2-dagars resa till Danmark och närmare bestämt Jylland. Vi åkte i 2 st inhyrda minibussar från Heimrots och besökte en rad från arkeologin berömda platser. Vi tog oss

över med "Europafärjan" från Varberg och först på programmet stod Poskærs Stenhus (se omslag), en magnifik stenkammargrav från Yngre stenåldern mellan Esbjerg och Århus. Därefter tog vi oss direkt till Moesgård museum och Universitet som ligger i en naturskön terräng med parker, vattendrag, strand och en "Oltidssti" löper genom området med forntidsbyggnader, stavkyrka

och mycket annat. Moesgård är dock kanske mest känt för Grauballe mannen, ett mosslik från järnåldern och krigsbytesoffren från Illerup Ådal.

Därefter åkte vi direkt till vårt vandrarhem i Århus där vi hade ett litet samkväm innan vi gick in till byn för att få oss något att äta.

Upp i ottan för frukost, för nu väntade en hård dag med massor av saker som skulle besökas!

Först bar det iväg till Silkeborg och Silkeborgs museum, några få mil sydväst om Århus. Museets är inrymt i stadens äldsta byggnad och dess huvudattraktion är Tollundmannen som blev funnen 1950 i en mosse vid Bjældskovdal ca 1 mil väster om Silkeborg.

Mossliket är så välbevarat, t.o.m skäggstubben finns kvar, att man, i likhet med Bockstensmannen, först tillkallade lokalpolisen då man befarade att ett brott hade begåtts eftersom snaran låg kvar runt hal-

sen. Dock blev professor P.V. Glob tillkallad som efter många diskussioner till slut daterade mannen (och brottet!) till ca 2200 år före nu.

Omkring Tollundmannen är det uppbyggt en järn-

åldersutställning med bl a. kopior av klädesdräkter och dåtidens fantastiska hårkreationer samt tekniken bakom "lågteknisk" järnframställning.

Naturligtvis finner den stenåldersintresserade föremålen från De tidiga jägersamhällena som har legat längs Gudenån och vid Bølling sjö.

Därefter fortsatte vi mot Borremose som ligger någon halvmil öster om Aars och som under förromersk järnålder bestod av en befäst by. Det talas t.o.m. i ordalag om detta skulle vara Kimbrernas centralort och Gundestrupskittelens hemort.

Vårt nästa resmål var Stenålderscentret vid Ertebølle, platsen som har gett namn åt en period i vår historia, Ertebøllekulturen. Det beror på att det danska nationalmuseet grävde ut en jättelik hög med ostron- och musselskal här på 1890-talet och upptäckte att den var skapad av människan samt att det bokstavligen talat hade bott människor

ovanpå högen. Begreppet kökkenmödding gjorde sitt intåg i den europeiska facklitteraturen på grund av Ertebøllekulturen. Tyvärr såg vi inte så värst mycket av den berömda

"soptippen" men museet och omgivningen gav dess bättre så mycket mer, trots att Eva Svennung och Lena Berglund förnekade oss andra nöjet att se dem

dratta i dypölen.

Färden fortsatte , efter några stopp där vi både besteg en imponerande bronsåldershög samt tog

en titt in i en "jettestue" d.v.s. gånggrift samt pausade för lunch, till Lindholm Høje – en av Danmarks absolut mest markanta och imponerande fornminnen.

Ända sedan 1889 har man känt till, att på sydslutningen av Voerbjerg - som var det äldre namnet på krönet - låg en gravplats med brandgravar omgärdat av stensättningar.

Åren 1952-58 blev hela gravplatsen utgrävd och man frilade också ett stycke nyplöjt åkermark från vikingatiden och stora delar av de bebyggelse lämningar som gravplatsen hörde samman med. Därav har man kunnat konstatera 2 st olika byar.

Gravplatsen var i bruk från omkring år 400 efter Kr. till strax före år 1000 - alltså omkring 600 år.

Därefter blev hela området helt täckt av ett upp till 4 meter tjockt flygsandslager men redan under yngre järn-

ålder var stora delar redan täckta av flygsanden.

Tyvärr stängde museet just när vi kom fram men jag tror alla fick sitt lysterlystämte stillat ändå genom gravfältets storslagenhet.

Vår resa nådde i och med detta sitt slut och vi begav oss upp mot Fredrikshamn och färjan hem till Sverige men dess förrinnan stannade vi till vid en klar överaskning strax utanför Fredrikshamn: en hel äng full med "källare" eller vad det nu vad för något. Lämnningar från yngre järnålder var det i alla fall.....

I augusti var det dags för Arkeologins dag igen. Några av oss satt i det fria och knackade fram nya flintföremål och vi bedömde de fornsaker som besökare hade tagit med från sina "gömmor".

Höstens kulturmiljövandring skedde i Varbergs närområde denna gång. Vi besökte en av Varbergs i särklass vackrast belägna bronsåldersröse vid Subbe. Här har man en fantastisk utsikt över Kattegatt - från norr till söder. Därefter tog vi oss ner till Apelviksristningarna som är ganska okända för Varbergsborna. Dessa upptäcktes 1995 av undertecknad efter en mindre ljunbrand som skedde på platsen och som då blottlade de smått unika ristningarna. Ytan är knappast större än 1 kvadratmeter och rymmer ett flertal tecken eller symboler. Ristningar är annars mycket ovanliga i Halland men av skålgropar finns det betydligt fler och framför allt i Varberg. En av dessa lokaler finns mellan Breared och gamla E6:n vilket vi även besökte vid vår vandring. Vår fikapaus tog vid "döa kongen", dvs Randens hög, en förmodad bronsåldershög

vid Apelviks rondellen. Högen är tyvärr totalhavererad, sannolikt i samband med Laga skiftes omätliga behov av sten till gärdesgårdar.

Meningen var att vi skulle hinna med de nyupptäckta sk. tomtningarna på Rödskär men det började skymma mot kvällen så dessa får stå över till nästa gång.

I september var det så dags för föreningens undersökning av en cirkulär byggnad eller anläggning vid Rolfstorps kyrka. Utgrävningen genomfördes under två bråda dagar i egen regi under ledning av Lena Bjugger från Landsantikvarien i Halmstad och på begäran från hembygd-föreningen i Rolfstorp. Mer att läsa om detta finns i undersökningsrapporten som blir klar under våren 2006.

Årets andra resa gick till Stenmuseet i Falkenberg. Detta fantastiska museum av inte bara stenåldersföremål utan även en smått otrolig samling fossil av skilda slag. Stenredskapen är mestadels ytplockade under en rad av år av Folke Svensson, framför allt från "Stora boplatsen" vid Ramsjön norr om Falkenberg vilket borde vara bekant för de medlemmar som deltog i utgrävningen där sommaren 2001. Att vi inte fann så värst mycket föremål under utgrävningen var inte svårt att fatta när vi såg samlingarna i Stenmuseet.....

I årets andra utgrävning deltog medlemmar i Varbergs fornminnesförening i en undersökning i Assarp i Abilds socken. Ett mindre antal provrutor grävdes i vad som förmodades vara, ej tidigare registrerade, förhistoriska gravhögar.

Några egentliga gravar framkom inte men konstruktionernas uppbyggnad och en del fynd stöder tolkningen av lämningarna som gravplatser från yngre bronsålder eller äldsta järnålder. Två stensättningar och ett röse kunde konstateras på den aktuella höjdrygen.

Sista föreläsningen, och därtill årets sista evenemang, handlade om Hallands äldre vägnät. Föreläsare var vår Gunnar Carlstedt som på ett mycket proffsigt maner belyste utvecklingen av vägar och gårdsbruk, under forntiden.

Förenings styrelse tackar slutligen dess medlemmar för det gångna året och för att ni gör denna förening möjlig.

Vid tagentbordet:
Göran Bengtsson

FÖRENINGEN STÖDS AV

.....

Varbergs
Sparbank

Studie
främjandet